

Sonya Aleksandrova-Koleva
(Bulgaria, Plovdiv University Paisii Hilendarski)

On the New Edition of *Inferno* by Dante Alighieri

Abstract: This review of *Inferno* by Dante Alighieri aims at presenting the main advantages of the new edition made by Colibri Publishers in 2022. It highlights the achievements of the poet Kiril Kadiyski, the importance of the commentary notes and preface by Kleo Protohristova, as well as the overall artistic design. The undertaking of the team who worked on the book deserves special attention, as the recreation of the form, content and spirit of Dante's masterpiece in a vivid and riveting Bulgarian has been a true challenge. This translation has achieved its high goals. Thanks to the team's awe-inspiring work and professionalism, we have the opportunity to hold in our hands a contemporary Bulgarian edition of *Inferno*, one that is worthy of the original.

Соня Александрова-Колева
(България, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“)

За новото издание на „Ад“ от Данте Алигиери¹

Новият превод на *Ад*, издаден от „Колибри“, е цялостен, естетически издържан продукт, дело на екип от специалисти, които са го превърнали в удоволствие за сетивата, достойно за почитане на 700-годишнината от смъртта на Данте Алигиери.

За преводача Кирил Кадийски, каквото и да се каже, все ще е недостатъчно, защото той заслужено е заел подобаващо място в редицата от майстори на поетическия превод като Валери Петров, Григор Ленков, Драгомир Петров... Преводаческата му дейност е удостоена с множество награди, основно в чужбина, а своите богати познания и нелек опит в тази област е споделил в солидния том „За поезията“. Ако успехите му в превода са завидни, те се дължат и на неговия поетически талант, адмириран особено зад граница, увенчан с авторитетно триезично издание на поезията му във Франция.

Кирил Кадийски е претворил Дантевия текст с характерното си майсторство на преводач с тънък езиков усет – знаем, при превода е от изключителна важност овладяността, както и яркостта на българския език. А в неговия случай, поетическата дарба ведно с детайлното познаване на текста, неговите предишни преводи и анотирани издания на различни езици, са ни предоставили вариант от ранга на канонизирания Константин-Величков превод, но на жив, днешен, пулсиращ език.

Във вече три публикувани отзива за изданието на *Ад*, авторитетни критици² са посочили основните формални преимущества на превода на Кадийски – запазената филигранна форма, шлифованата звучна рима, отдадената почит на предишните превода-

¹ Данте Алигиери „Ад“, претворил Кирил Кадийски, предговор и бележки Клео Протохристова, София: „Колибри“, 2022.

² Алберт Бенбасат „Претворяване на Дантевия *Ад*“// <https://kultura.bg>, 22.07.2022; Красимир Христатиев „Дантевия *Ад* в превод на Кирил Кадийски“// <https://www.dnesbg.com>, 9.08.2022; Зорница Христова „По буквите: Данте, Кънева, Хус“// <https://toest.bg>, 09.07.2022.

чи, лексикалните избори – рядко нарочно архаични, друг път разговорно съвременни. Напълно ще се съгласим с оценката им – терцините отекват като песен, а усилието „наливай ум на всяка Рима – на място да стои в реда...“ изобщо не личи. Това ни предоставя възможност да обърнем внимание на един друг, много важен аспект, а именно: дързостта на изказа при предаването на съдържанието, която Кадийски демонстрира. Защото според нас точно подобна смелост на езика доближава неговия превод до могъщите Дантеви слова и пресъздава актуално усещането за ужаса на заслуженото мъчително отелесено наказание и безнадеждността от идеята за безкрайната му повторителност. Два примера:

„От черепа оглозган той откъсна
мазнява олигавена уста,
набързо я изтри с косата мръсна
и каза...“³

(Песен 33, с. 337)

„и всички нужници да събере
светът в една отходна яма – няма
да е такава смрад. Гмежта сере
и не личи в преливащата яма...“⁴

(Песен 18, с. 193)

В този превод няма смекчаване на ужасното, няма облагородяване на нелицеприятното, нито притъпяване на потресаващото, има нарочна болезнена прямота. Кадийски е избрал да бъде безапелационен в грозните, в политическите, във всички картини и действия, което способства за оживяването на текста и според нас го доближава както до патоса на автора, така и до светоусещането на днешния човек.

„Флоренцийо! – в мен всичко изкрещя. –
Погубиха те алчните търгаши,
немигващи и денем и нощя,
и рухна ти, а с теб и всички наши
мечти, надежди! Всичко е пари!“ –
извиках аз и моят вик изплаши
многострадалните души дори.“⁵

(Песен 16, с. 172)

„...подир талаз от нажежена лава,
която дави, жари и души
ония дето в кървава разправа
погубвали са чуждите души“
О, гняв безумен, алчност нечестива!
Което в земния живот руши,
във вечния завинаги ни срива.“⁶

(Песен 12, с. 131)

Намираме за находчиво и нетрадиционно, решението в настоящото издание да се изнесат необходимите уточнения пред художествения текст на всяка песен, нещо представени не само като фактологични разяснения, а и под формата на сбит преразказ на събитията. По този начин е осъвременен и облекчен начинът на поднасяне на паратекстовете⁷ – оптимизира тяхната полезност и минимализира разсейващия им ефект. Освен това изборът на коментатор е направен професионално, защото предговорът и въвеждащите текстове са дело на Клео Протохристова – един от водещите специалисти

³ За сравнение със същия пасаж в превода на Величков: „Веднага грешника дигна очите / и в косите на мръсната глава, / що с яд гризеше, си отри зъбите“.

⁴ За сравнение същия пасаж в превода на Величков: „Така изглежда този дол вонещи, / като че всички грозни мръсотий / от целий свят да бяха в него сбрани. / Едва успява взора в тез помий...“

⁵ За сравнение същия пасаж в превода на Величков: “и за печалби бързи дива страст / разврат вселиха, кой от теб прокуди, / Флоренцио, навеки доблеста/ и бедствия над теб безчет възбуди!“ / Така извиках с дигната глава / и грешните спогледаха се поразени...“

⁶ За сравнение същия пасаж в превода на Величков: “...в кипящите потоци на вълните / онези, кои с насилъе, в порив див / на други са посегнали на дните“ / О, алчност глупа, о гняв нечестив, / кои ни тровите в живота земни, / а в вечний – жребий нам немилостив / отсъждате тук в тез подземни темни!“

⁷ Виж предходни издания на *Ад* като това на „Народна култура“ от 1967 г., от 1972 г.; на „Отечество“ от 1985 г. и др., които, без значение от името на преводача, неизменно следват коментарния модел: преди всяка песен свръхкратък преразказ на сюжета, а след нея, или изнесени в края на изданието, обяснителни бележки.

в областта на западноевропейската литература. Впечатляващите ѝ встъпителни думи отключват посоки на интерпретация за новите читатели; същевременно представляват задълбочено критическо разшифроване на текста, полезно за специализираната публика, и оценяват по достойнство качеството на превода.

Необходимо е да се отбележи, че отвъд изтъкнатите преимущества, изданието на „Колибри“, като цялостен продукт, е удачно съвременно *претворяване* на Дантевия текст с нетрадиционния избор на илюстрации от Ботичели, с премислената калиграфия на Костадин Кокаланов, с подходящия шрифт, качествената хартия, твърдите корици и цветовите решения, допринасящи за въздействието на шедьовъра.

В момента на писането на този текст, първият тираж от няколко месеца е изчерпан и се налага желаещите да почакаат още малко за новата среща със стария *Ад*. Остава да му пожелаем много читатели, защото днес, освен всички други достойнства, творбата на великия флорентинец представлява и гръмка провокация към редица модни ценности. Обнадеждаващо е, напук на надписа на пъклените двери, че дори в трансхуманната ни епоха, за високата литература стотиците години могат да бъдат просто миг от вечното блаженство, не само заради безспорния гений на автора, но и благодарение на „невидимия“ майсторски труд на преводачи и изследователи, които я прераждат.